

REGERINGSKANSLIET

Remiss

2012-01-23

Dnr S2011/10119/SF

Socialdepartementet

STOCKHOLMS STAD	
Kommunstyrelsen	
KF/KS Kansli	
Ink.	2012 -01- 27
Dnr:	ODI-149/2012
Till:	RJE

SOU 2011:74 I gränslandet – Social trygghet vid gränsarbete i Norden

Remissinstanser:

1. Försäkringskassan
2. Socialstyrelsen
3. Inspektionen för socialförsäkringen
4. Pensionsmyndigheten
5. Skatteverket
6. Arbetsförmedlingen
7. Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen
8. Sveriges Kommuner och Landsting (SKL)
9. TCO
10. SACO
11. Landsorganisationen
12. Svenskt Näringsliv
13. Arbetslöshetskassornas samorganisation
14. Göteborgs stad
15. Haparanda kommun
16. Helsingborgs stad
17. Karlstads kommun
18. Lunds kommun
19. Malmö stad
20. Stockholms stad
21. Strömstads kommun
22. Årjängs kommun
23. Crossborder Tornedalen
24. Grensetjensten
25. Gränskommittén Östfold-Bohuslän/Dalsland
26. Nordiska ministerrådet
27. Nordkalotträdet
28. Öresunddirekt
29. Öresundskommittén

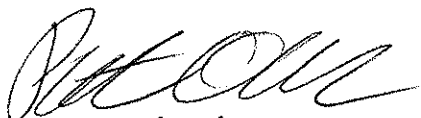
Remissvaren ska ha kommit in till Socialdepartementet **senast den 25 april 2012**. Vi ser helst att ni endast skickar dem i elektronisk form och då både i wordformat och pdf-format. Remissvaren ska skickas till följande e-postadresser: registrator@social.ministry.se och s.sf@social.ministry.se

I remissen ligger att regeringen vill ha synpunkter på förslagen eller materialet i betänkandet. Om remissen är begränsad till en viss del av betänkandet, anges detta inom parentes efter remissinstansens namn i remisslistan. En sådan begränsning hindrar givetvis inte att remissinstansen lämnar synpunkter också på övriga delar.

Myndigheter under regeringen är skyldiga att svara på remissen. En myndighet avgör dock på eget ansvar om den har några synpunkter att redovisa i ett svar. Om myndigheten inte har några synpunkter, räcker det att svaret ger besked om detta.

För **andra remissinstanser** innebär remissen en inbjudan att lämna synpunkter.

Råd om hur remissyttranden utformas finns i Statsrådsberedningens promemoria *Svara på remiss – hur och varför* (SB PM 2003:2). Den kan laddas ner från Regeringskansliets webbplats www.regeringen.se.

Petter Odmark
Departementsråd

Kopia till
Fritzes kundservice, 106 47 Stockholm

I gränslandet

Social trygghet vid gränsarbete i Norden

*Delbetänkande av
Parlamentariska socialförsäring utredningen*

Stockholm 2011

STATENS OFFENTLIGA
UTREDNINGAR

SOU 2011:74

SOU och Ds kan köpas från Fritzes kundtjänst. För remissutsändningar av SOU och Ds svarar Fritzes Offentliga Publikationer på uppdrag av Regeringskansliets förvaltningsavdelning.

Beställningsadress:
Fritzes kundtjänst
106 47 Stockholm
Orderfax: 08-598 191 91
Ordertel: 08-598 191 90
E-post: order.fritzes@nj.se
Internet: www.fritzes.se

Svara på remiss. Hur och varför. Statsrådsberedningen (SB PM 2003:2, reviderad 2009-05-02)
– En liten broschyr som underlättar arbetet för den som ska svara på remiss.
Broschyren är gratis och kan laddas ner eller beställas på
<http://www.regeringen.se/remiss>

Textbearbetning och layout har utförts av Regeringskansliet, FA/kommittéservice.

Omslag: Elanders Sverige AB.

Tryckt av Elanders Sverige AB.
Stockholm 2011

ISBN 978-91-38-23649-9
ISSN 0375-250X

Till statsrådet Ulf Kristersson

Vid sammanträde den 29 april 2010 beslutade regeringen om direktiv (dir. 2010:48) som gav en parlamentariskt sammansatt kommitté i uppdrag att se över de allmänna försäkringarna vid sjukdom och arbetslöshet. Kommittén har antagit namnet Den parlamentariska socialförsäkringsutredningen. Kommitténs arbete ska slutredovisas i sin helhet senast den 15 maj 2013.

I detta delbetänkande redovisar kommittén uppdraget om social trygghet vid gränsarbete i Norden. Kommittén ska göra en analys av hur försäkringssystemen fungerar för personer som bor i ett nordiskt land och arbetar eller studerar i ett annat. Den ska analysera möjligheterna och konsekvenserna av att göra anpassningar av systemen i förhållande till de situationer som kan uppstå när olika regelsystem står i motsatsförhållande till varandra och därigenom påverkar den enskildes försäkringsförhållanden negativt. Kommittén ska särskilt beakta att den enskildes möjligheter på arbetsmarknaden ska behållas eller förstärkas. Kommittén ska i sitt arbete även överväga vilka erfarenheter från andra gränsområden inom EU som kan tillgodogöras. Delbetänkandet ska redovisas senast den 15 november 2011.

Statsråd Christina Husmark Pehrsson förordnade den 29 juni 2010 socialborgarråd Ulf Kristersson (m) som ordförande och riksdagsledamöter Gunnar Axén (m), Anna König Jerlmyr (m), Erik Ullenhag (fp), Fredrick Federley (c), Emma Henriksson (kd), Sonia Karlsson (s), Matilda Ernkrans (s), Gunvor G Ericson (mp), LiseLotte Olsson (v) samt förbundsordförande Stefan Löfven (s) till ledamöter i kommittén. Den 6 oktober 2010 entledigades Ulf Kristersson (m) och Erik Ullenhag (fp) från sina uppdrag som

ordförande respektive ledamot i kommittén. Den 26 oktober 2010 entledigades Matilda Ernkrans och ersattes samma dag av Tomas Eneroth (s) som ledamot i kommittén. Den 11 november 2010 entledigades Anna König Jerlmyr (m) från sitt uppdrag som ledamot, samma dag förordnades Gunnar Axén (m) som ordförande samt riksdagsledamöter Johan Pehrson (fp) och Tomas Tobé (m) som ledamöter i kommittén. Den 29 november 2010 förordnades riksdagsledamöter Lotta Finstorp (m) och Erik Almqvist (sd) som ledamöter i kommittén. Den 11 januari 2011 förordnades riksdagsledamot Kajsa Lunderquist (m) som ledamot i kommittén. Den 18 augusti 2011 entledigades Stefan Löfven (s) från sitt uppdrag som ledamot och ersattes samma dag av förbundsordförande Lars-Anders Häggström (s) som ledamot i kommittén. Den 27 september 2011 entledigades Sonia Karlsson (s) från sitt uppdrag som ledamot i kommittén.

Som huvudsekreterare i utredningen har sedan den 1 augusti 2010 tjänstgjort fil dr Irene Wennemo. Som sekreterare i utredningen har sedan den 13 september 2010 tjänstgjort utredare Jakob Larsson och sedan 1 oktober 2010 utredare Linda Grape, jur kand Sara Kullgren, departementsråd Annelie Westman och kansliråd Jasmina Hopstadius. Som sekreterare i utredningen har sedan 1 november 2010 tjänstgjort kansliråd Mårten Hultin och sedan 1 maj 2011 kammarrättsassessor Maria Källberg. Pol kand Lydia Wefer har sedan den 15 augusti 2011 praktiserat i utredningen. Utredare Anna Fransson har sedan den 29 augusti 2011 tjänstgjort som sekreterare i utredningen.

Som sakkunniga i utredningen har sedan den 4 oktober 2010 tjänstgjort departementsråd Anders Ekholm, departementssekreterare Henrik Moberg, kansliråd Karin Stillerud, kansliråd Peter Wollberg (Socialdepartementet), departementssekreterare Charlotta Hoegy, kansliråd Mårten Rinnman Henning, ämnesråd Anna Westerberg, departementssekreterare Annika Åsbrink (Finansdepartementet), rätts-sakkunnig Mats Holmqvist (Justitiedepartementet), ämnesråd Kent Ivarsson (Näringsdepartementet), kansliråd Lena Ljungberg, departementssekreterare Marie Nordmarc, kansliråd Marie Åkhagen (Arbetsmarknadsdepartementet) och departementssekreterare Marie Mäkk (Utbildningsdepartementet). Den 26 oktober 2010 entledigades ämnesråd Anna Westerberg från sitt uppdrag som sakkunnig och samma dag förordnades departementssekreterare Martin Söderström (Finansdepartementet) som sakkunnig i kommittén. Den 9 februari 2011 entledigades kansliråd Mårten Rinnman Henning från sitt upp-

drag som sakkunnig, samma dag förordnades departements-
sekreterare Johan Stjernfält (Finansdepartementet) som sakkunnig
i kommittén.

Stockholm i november 2011

Gunnar Axén

Erik Almqvist

Gunvor G Ericson

Lotta Finstorp

Lars-Anders Häggström

Kajsa Lunderquist

Johan Pehrson

Tomas Eneroth

Fredrick Federley

Emma Henriksson

Sonia Karlsson

LiseLotte Olsson

Tomas Tobé

/Irene Wennemo

Anna Fransson

Linda Grape

Jasmina Hopstadius

Mårten Hultin

Sara Kullgren

Maria Källberg

Jakob Larsson

Lydia Wefer

Annelie Westman

Innehåll

Förkortningar	13
Sammanfattning	15
Författningsförslag	31
1 Inledning	33
1.1 Bakgrund.....	33
1.2 Uppdrag.....	35
1.3 Arbetsätt.....	35
1.4 Avgränsningar.....	38
1.5 Disposition.....	38
2 Gränsarbete i Norden under 2000-talet	41
2.1 Inledning.....	41
2.2 Den övergripande utvecklingen.....	42
2.3 Vilka är det som gränsarbetar?.....	44
2.4 I vilka branscher arbetar gränsarbetare?.....	48
2.5 Vilka kommuner har störst gränspendling?.....	51
2.6 Varför ökar gränspendlingen mellan länder?.....	53
2.7 Behov av förbättrad pendlingsstatistik.....	54

3	Regler om samordning av social trygghet.....	55
3.1	Inledning.....	55
3.2	Förordningarna om samordning av social trygghet.....	56
3.2.1	Medlemsstater, personkrets och förmåner.....	56
3.3	Samordningens principer.....	57
3.4	Tillämplig lagstiftning.....	59
3.5	Samordning av sjuk- och arbetslöshetsförmåner vid arbete i annat EU/EES-land.....	60
3.5.1	Samordning av förmåner vid sjukdom.....	60
3.5.2	Samordning av förmåner vid arbetslöshet.....	61
3.6	Informationsutbyte mellan medlemsstater.....	64
4	Identifierade gränshinder – analys och förslag.....	65
4.1	Inledning.....	65
4.1.1	Vad är ett gränshinder?.....	66
4.2	Gränshinder där arbete pågår med att lösa dem.....	69
4.2.1	Långa handläggningstider av intyg för arbetad och försäkrad tid i Norge för sammanläggning i Sverige.....	69
4.2.2	Oklart vilken personkrets som omfattas av femårsregeln i den nordiska konventionen.....	70
4.2.3	Isländska och norska studerande har inte ansetts omfattade av socialförsäkring i Sverige.....	71
4.2.4	Arbetskrav i Norge förhindrar rätt att tillgodoräkna sig tidigare arbete i Sverige i arbetslöshetsförsäkringen.....	72
4.3	Gränshinder som bedöms kunna undanröjas eller reduceras på annat sätt än genom rättslig reglering.....	73
4.3.1	Otydligt i vilket lands arbetslöshetskassa gränsarbetare bör vara med.....	73
4.3.2	Otillräcklig information i intyg från Norge då personen haft arbetsavklaringspeng.....	84
4.4	Gränshinder som bedöms möjliga att lösa genom rättslig reglering.....	85

4.4.1	Hinder att bli medlem i en arbetslöshetskassa efter 64 års ålder.....	86
4.4.2	Kortare avbrott i medlemskap i arbetslöshetskassa förhindrar att ersättning betalas ut enligt inkomstbortfallsförsäkringen.....	88
4.4.3	Bristande försäkringsskydd vid arbetslivsinriktad rehabilitering.....	90
4.4.4	Hinder för personer som återinträder i vissa arbetsmarknadspolitiska program att bibehålla nivån i aktivitetsstödet på grund av svårigheter att åter bli medlem i en svensk arbetslöshetskassa efter arbete utomlands.....	91
4.5	Gränshinder på grund av ett annat lands rättsliga reglering och tillämpning.....	93
4.5.1	Kvalificeringskrav begränsar rätt till sjukförsäkring i Finland.....	93
4.5.2	Bosättningskrav begränsar rätt till arbetslöshetsersättning i Norge.....	93
4.5.3	Svårighet att få arbetslöshetsersättning i Norge vid deltidssjukskrivning.....	94
5	Arbetslöshetsförsäkringen i de nordiska länderna.....	97
5.1	Inledning.....	97
5.2	Sverige.....	97
5.2.1	Organisation och administration.....	97
5.2.2	Finansiering.....	98
5.2.3	Villkor för rätt till ersättning.....	98
5.2.4	Ersättningens längd och storlek.....	99
5.3	Danmark.....	100
5.3.1	Organisation och administration.....	100
5.3.2	Finansiering.....	101
5.3.3	Villkor för rätt till ersättning.....	102
5.3.4	Ersättningens längd och storlek.....	102
5.4	Norge.....	104
5.4.1	Organisation och administration.....	104
5.4.2	Finansiering.....	104
5.4.3	Villkor för rätt till ersättning.....	104

5.4.4	Ersättningens längd och storlek.....	106
5.5	Finland	106
5.5.1	Organisation och administration	106
5.5.2	Finansiering	107
5.5.3	Villkor för rätt till ersättning.....	107
5.5.4	Ersättningens längd och storlek.....	108
5.6	Island.....	110
5.6.1	Organisation och administration	110
5.6.2	Finansiering	110
5.6.3	Villkor för rätt till ersättning.....	110
5.6.4	Ersättningens längd och storlek.....	111
	Sammanfattande tablå.....	113
6	Sjukförsäkringen i de nordiska länderna	115
6.1	Inledning	115
6.2	Sverige	115
6.2.1	Försäkringens administration och finansiering.....	115
6.2.2	Villkor för rätt till sjukpenning.....	115
6.2.3	Karens	116
6.2.4	Arbetsgivarinträde	116
6.2.5	Sjukpenning efter arbetsgivarinträde	117
6.2.6	Sjukpenningens längd och storlek	117
6.2.7	Ersättning vid långvarig eller varaktig arbetsförmåga.....	118
6.3	Danmark	118
6.3.1	Försäkringens administration och finansiering.....	118
6.3.2	Villkor för rätt till sjukpenning.....	119
6.3.3	Karens	120
6.3.4	Arbetsgivarinträde	120
6.3.5	Sjukpenningens längd och storlek	120
6.3.6	Ersättning vid långvarig eller varaktig arbetsförmåga.....	121
6.4	Norge	123
6.4.1	Försäkringens administration och finansiering.....	123
6.4.2	Villkor för rätt till sjukpenning.....	123
6.4.3	Karens	123

6.4.4	Arbetsgivarinträde	124
6.4.5	Sjukpenningens längd och storlek	124
6.4.6	Ersättning vid långvarig eller varaktig arbetsoförmåga	124
6.5	Finland	126
6.5.1	Försäkringens administration och finansiering	126
6.5.2	Villkor för rätt till sjukpenning	127
6.5.3	Karens	127
6.5.4	Arbetsgivarinträde	128
6.5.5	Sjukpenningens längd och storlek	128
6.5.6	Ersättning vid långvarig eller varaktig arbetsoförmåga	129
6.6	Island	131
6.6.1	Försäkringens administration och finansiering	131
6.6.2	Villkor för rätt till sjukpenning	131
6.6.3	Karens	131
6.6.4	Arbetsgivarinträde	131
6.6.5	Sjukpenningens längd och storlek	132
6.6.6	Ersättning vid långvarig eller varaktig arbetsoförmåga	132
6.7	Sammanfattande tablå	133
7	Konsekvensanalyser av kommitténs förslag	135
7.1	Förslag som berör arbetslöshetsförsäkringen	135
7.1.1	Möjlighet för person äldre än 64 år att bli medlem i en arbetslöshetskassa	135
7.1.2	Möjlighet till förlängd retroaktivitet vid inträde i en arbetslöshetskassa	136
7.1.3	Förtydligande av regelverket för personer som återinträder i vissa arbetsmarknadspolitiska program	138
7.1.4	Generella effekter av förslagen som berör arbetslöshetsförsäkringen	138
7.2	Förslag som rör sjukförsäkringen	139

8	Författningskommentar	141
8.1	Förslag till lag om ändring i lagen (1997:239) om arbetslöshetskassor.....	141
	Referenser.....	143
	Bilagor	
Bilaga 1	Kommittédirektiv 2010:48.....	147
Bilaga 2	Krav på att acceptera erbjudna arbeten i annat gränsland.....	173

Förkortningar

AK	Administrativa kommissionen för migrerande arbetstagare
Alfa-kassan	Arbetslöshetskassan Alfa
EEG	Europeiska ekonomiska gemenskapen
EES	Europeiska ekonomiska samarbetsområdet
EFTA	Europeiska frihandelssammanslutningen
EG	Europeiska gemenskapen
ESA	European Surveillance Authority
EESSI	Electronic Exchange of Social Security Information
EU	Europeiska unionen
EUF	Fördraget om europeiska unionens funktionssätt
FPA	Finska Folkpensionsanstalten
G	Norskt prisbasbelopp/grundbelopp
G-dag	Dansk dagpenninggottgörelse
IAF	Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen
LO	Landsorganisationen i Sverige
NAV	Norges arbeids- og velferdsetat (statliga delen) och Norges arbeids- og velferdsforvaltning (kommunala delen)
PSC	Finska Pensionsskyddscentralen
SGI	Sjukpenninggrundande inkomst
SO	Arbetslöshetskassornas samorganisation
TCO	Tjänstemännens centralorganisation

Sammanfattning

Uppdrag

Den parlamentariska socialförsäkringsutredningens uppdrag är att se över de allmänna försäkringarna vid sjukdom och arbetslöshet (dir. 2010:48). Kommittén ska överväga förändringar som kan leda till mer hållbara sjuk- och arbetslöshetsförsäkringar. Arbetet ska redovisas i ett slutbetänkande i maj 2013.

I detta delbetänkande redovisar kommittén uppdraget om social trygghet vid gränsarbete i Norden. I uppdraget ingår att analysera hur försäkringssystemen fungerar för personer som bor i ett nordiskt land men arbetar eller studerar i ett annat. Kommittén ska analysera möjligheterna och konsekvenserna av att göra anpassningar av systemen i förhållande till de situationer som kan uppstå när olika regelsystem står i motsatsförhållande till varandra och därigenom påverkar den enskildes försäkringsförhållanden negativt. I detta arbete ska särskilt beaktas att den enskildes möjligheter på arbetsmarknaden ska behållas eller förstärkas. Kommittén ska även överväga vilka erfarenheter från andra gränsområden inom EU som kan tillgodogöras.

1. Inledning

En gränsarbetare är en anställd eller egenföretagare som utför sitt arbete i en annan medlemsstat inom EU/EES (och Schweiz) än den där han eller hon är bosatt i och dit personen återvänder minst en gång i veckan. Gränsarbetare möter delvis andra problem än de som bor och arbetar i en och samma medlemsstat eftersom de berörs av två autonoma staters olika lagar, regler och sociala trygghets-system. För den enskilde gränsarbetaren är det många gånger oklart vilket lands regler som är tillämpliga. Problemen beror ofta på

brister i samspelet mellan de gemensamma samordningsreglerna på EU/EES-nivå och tillämpningen av nationell rätt. Bestämmelserna i de gemenskapsrättsliga förordningarna är emellertid överordnad den nationella regleringen. Enligt kommitténs mening innebär det att gemenskapsrätten måste tillämpas när rätten till förmåner bedöms för en enskild försäkrad.

En annan sida av gränshindersproblematiken är brist på kunskap eller tillgång till information om gällande regler för gränsarbetare. För den enskilde uppfattas reglerna ofta som byråkratiska och krångliga. Samtidigt kan det numera i den svenska arbetslöshetsförsäkringen ställas krav på den enskilde att acceptera erbjudna arbeten i angränsade land. Bättre samlad information för gränsarbetare och ökad kunskap bland handläggare på olika institutioner och myndigheter skulle därför förebygga och många gånger motverka att gränshinder överhuvudtaget uppstår.

Med syfte att analysera hur försäkringssystemen fungerar för personer som bor och arbetar eller studerar i olika nordiska länder arrangerade kommittén ett probleminventerande seminarium i maj 2011. Ett antal myndigheter och intresseorganisationer bjöds in och ombads att redogöra för vilka gränshinder de bedömer som mest centrala för denna grupp (redogörelser gjordes dels i form av skriftliga promemorior och dels muntligt vid seminarietillfället). De gränshinder som framkom i samband med inventeringen analyseras och bedöms av kommittén i delbetänkandets fjärde kapitel.

Som berörts ovan är EU-rätten överordnad nationell rätt, vilket innebär att det inte är nödvändigt att ändra de nationella bestämmelser som står i konflikt med gemenskapsrätten. Däremot kan sådana ändringar i nationell rätt förtydliga reglerna både för den enskilde och för tillämpande myndigheter och arbetslöshetskassor, vilket kan bidra till att likabehandling säkerställs. Kommittén har därför gjort bedömningen att det på vissa områden kan vara motiverat med ändringar i svensk rätt. Kommittén har utgått från dagens regelverk, men det kan inte uteslutas att eventuella förslag i slutbetänkandet kan komma att förändra de analyser och bedömningar av gränshinder som görs i detta delbetänkande.

2. Gränsarbete i Norden under 2000-talet

Gränsarbete till Norge och Danmark har ökat kraftigt under senare delen av 2000-talet. Svenskarna är de som gränsarbetar mest och svarar för omkring 80 procent av den inomnordiska pendlingen. Svenskarnas gränspendling till Norge har nästan fördubblats och till Danmark har gränsarbetarna mer än fyrdubblats under perioden 2001–2008. Totalt sett var det omkring 50 000 personer som pendlade in eller ut ur Sverige 2008. Män gränsarbetar i större utsträckning än kvinnor och gränsarbete är vanligare bland ungdomar än bland äldre. Gymnasieutbildning är den vanligaste utbildningsbakgrunden bland de som gränsarbetar. De flesta svenskar som gränsarbetar i Norge eller Danmark arbetar i tjänsteföretag, framför allt i den privata sektorn.

Gränspendlingen mellan Sverige och Norge respektive Sverige och Danmark skiljer sig avseende pendlingens geografiska struktur. Medan gränsarbete från Sverige till Danmark företrädesvis sker mellan angränsande kommuner sker pendlingen till Norge framför allt mellan stora arbetsmarknader med brett utbud av jobb. Göteborg har den antalsmässigt största utpendlingen till Norge (främst till Oslo), därefter följer Karlstad och Stockholm. Gränsarbete mellan Sverige och Danmark är i huvudsak koncentrerad till angränsande kommuner i anslutning till Öresund.

3. Regler om samordning av social trygghet

För att underlätta rörlighet mellan länderna inom EU/EES (och Schweiz) finns det gemensamma regler för att samordna – dock inte harmonisera – medlemsstaternas olika socialförsäkringssystem. Syftet med dessa regler är att tillförsäkra personer som tar ett arbete i en annan medlemsstat, även de som bor i ett land men arbetar i ett annat, ett socialförsäkringsskydd som bevarar redan intjänade rättigheter och som underlättar integrationen i mottagarlandets socialförsäkringssystem.

De gemensamma reglerna bygger på ett antal principer. *Principen om endast en tillämplig lagstiftning* innebär att den försäkrade endast ska omfattas av ett lands lagstiftning och avser såväl förmån som avgiftsskyldighet. *Likabehandlingsprincipen* innebär att diskriminering på grund av medborgarskap är förbjuden. Det betyder att en person som tar arbete i en annan medlemsstat har samma rättigheter och

skyldigheter, i fråga om socialförsäkringsförmåner som omfattas av förordningen, som arbetslandets egna medborgare. *Sammanläggningsprincipen* innebär att den medlemsstat i vilken den försäkrade är behörig ska ta hänsyn till försäkrings- och anställningsperioder som förekommit i en annan medlemsstat om det är nödvändigt för att avgöra om personen uppfyller eventuella nationella krav på sådana perioder i det landets socialförsäkringssystem.

Som huvudregel när en förvärvsarbetande person flyttar från en medlemsstat till en annan inom EU/EES och Schweiz eller enbart börjar arbeta i någon av dessa länder gäller att den försäkrade ska omfattas av arbetslandets lagstiftning som då är behörig stat. Vid arbetslöshet är behörig stat således det senaste arbetslandet. För helt arbetslösa gränsarbetare finns emellertid en särskild regel som pekar ut bosättningslandet som behörig stat. Denna regel har införts eftersom gränsarbetaren anses ha bättre möjligheter att få arbete i bosättningslandet.

4. Identifierade gränshinder – analys och förslag

Kommittén har delat in de gränshinder som har identifierats utifrån hur de bedöms kunna åtgärdas.

Gränshinder där arbete pågår med att lösa dem

I detta avsnitt redogörs för gränshinder som är på väg att lösas. Kommitténs bedömning är att det för tillfället inte finns behov av ytterligare förslag, men att det är viktigt att den svenska regeringen följer hur arbetet fortlöper.

Det första gränshindret inom denna kategori avser långa handläggningstider hos Norges arbets- och velferdsetat (NAV) av intyg om arbetad och försäkrad tid. Norge har lovat att korta dessa tider. Ett annat gränshinder avser oklarheter om vilken personkrets som omfattas av femårsregeln i den nordiska konventionen om social trygghet. Denna konvention är under revidering. Även det identifierade gränshindret om att studerande från Island och Norge inte anses omfattas av svensk socialförsäkring eftersom dessa EES-länder tillämpar de äldre EU-reglerna bedöms komma att lösas utan ytterligare förslag. I denna kategori ingår slutligen en redogörelse för problemet med att ett arbetskrav på åtta veckors heltidsarbete i

Norge förhindrar rätten att tillgodoräkna sig tidigare arbete i Sverige i arbetslöshetsförsäkringen. Regeln har utvärderats av EFTA som konstaterat att den strider mot EES-avtalet och kräver att den norska regeringen ska se till att regelverket justeras i enlighet med de regler Norge har att följa under EES-avtalet.

Gränshinder som bedöms kunna undanröjas eller reduceras på annat sätt än genom rättslig reglering

Denna typ av gränshinder beror på otydlighet i hur regelverken ska tolkas samt på bristande information och samverkan mellan involverade aktörer. I dessa fall är det med andra ord inte den rättsliga regleringen som behöver åtgärdas, utan de bör snarare lösas genom t.ex. förbättrad samverkan.

Otydlighet i vilket lands arbetslöshetskassa gränsarbetare bör vara med

För den enskilde gränsarbetaren har det stor betydelse om det är det senaste arbetslandets eller bosättningslandets sociala trygghetssystem som är tillämpligt. Detta gäller i synnerhet i de nordiska länderna eftersom rätten till inkomstrelaterad arbetslöshetsersättning i Sverige, Danmark och Finland förutsätter frivilligt medlemskap i en arbetslöshetskassa. Gränsarbetaren behöver därför veta i vilket lands arbetslöshetskassa han eller hon ska vara medlem både vid arbete och arbetslöshet. Kommittén beskriver fyra olika fall, där Danmark får statuera exempel.

1) Den som bor i Sverige och arbetar i ett annat nordiskt land

En gränsarbetare som är bosatt i Sverige och arbetar i Danmark kommer enligt EU/EES:s regelverk att omfattas av arbetslandets (Danmarks) arbetslöshetsförsäkring. Under pågående arbete ska gränsarbetaren därmed söka medlemskap i en dansk arbetslöshetskassa för att bli arbetslöshetsförsäkrad och det finns i detta fall inte något behov av att vara medlem i en svensk arbetslöshetskassa. Om personen blir helt arbetslös är det dock bosättningslandets (Sveriges) arbetslöshetsförsäkring som gäller och han eller hon ska

då bli medlem i en svensk arbetslöshetskassa för att inkomstrelaterad ersättning ska kunna utbetalas.

Det råder dock oklarheter kring vad som gäller om en gränsarbetare har kvarstått som medlem i en svensk arbetslöshetskassa under tid av arbete i Danmark. Frågan om medlemsvillkoret är uppfyllt genom fortsatt medlemskap i en svensk arbetslöshetskassa under utlandsarbete har prövats av domstol. Regeringsrätten (numera Högsta förvaltningsdomstolen) har konstaterat att eftersom personen i fråga hade fortsatt att vara medlem i svensk arbetslöshetskassa under sitt utlandsarbete uppfylldes medlemsvillkoret enligt svensk lag. Regeringsrätten bedömde bara om medlemskapet i den svenska arbetslöshetskassan fick tillgodoräknas, medan frågan om rätt till ersättning lämnades till den svenska arbetslöshetskassan att pröva. Domen visar att det för svenska gränsarbetare i vissa fall har varit tillräckligt att upprätthålla sitt medlemskap i svensk arbetslöshetskassa. Detta skapar en otydlighet inte minst för den enskilde gränsarbetaren, men också för myndigheter och andra som ska informera allmänheten om regelverket.

Kommittén anser att det är viktigt att både den enskilde och samtliga inblandade aktörer har korrekt information angående vilket lands arbetslöshetsförsäkring som är tillämplig och därmed i vilket lands arbetslöshetskassa gränsarbetaren ska vara medlem. Trots ett förhållandevis tydligt – om än komplicerat – regelverk som säger att gränsarbetaren ska vara medlem i arbetslandets arbetslöshetskassa tycks tillämpningen av detta variera.

Om det skulle vara fallet att inte alla svenska arbetslöshetskassor tillgodoräknar medlemskap i svensk arbetslöshetskassa vid oförsäkrat utlandsarbete, enligt ovan nämnda Regeringsrättsdom, uppstår en rättsosäkerhet för individen. Detta får i sådana fall i första hand anses vara ett informationsproblem. Frågan uppstår emellertid om det är rimligt att en gränsarbetare kan välja att vara oförsäkrad i arbetslandet och ändå få tillgång till den svenska inkomstbortfallsförsäkringen.

II) Den som bor i Sverige och växelvis arbetar eller är arbetslös i Sverige och i ett annat nordiskt land

En annan typ av gränsarbetare är de som är bosatta i Sverige och har korta arbeten omväxlande i Sverige och Danmark alternativt personer som växlar mellan korta arbeten i Danmark och arbetslöshet i Sverige. Enligt EU/EES:s samordningsregler ska en person som normalt arbetar i två eller flera medlemsstater vara omfattad av bosättningslandets lagstiftning om arbetet utförs för olika arbetsgivare eller om arbetet utförs för samma arbetsgivare och en väsentlig del sker i bosättningslandet. I detta fall bör personen, för att omfattas av inkomstbortfallsförsäkringen, vara medlem i en svensk arbetslöshetskassa.

Om en person är helt arbetslös under perioder mellan kortare återkommande heltidsarbeten kommer tillämplig lagstiftning att skifta vid arbete (dansk) respektive arbetslöshet (svensk). En gränsarbetare skulle därmed kunna behöva byta mellan dansk och svensk arbetslöshetskassa för att vara försäkrad. Det kan därmed vara svårt för gränsarbetaren att reda ut om hon eller han ska vara med i dansk eller svensk arbetslöshetskassa och otydligheten förstärks av ovan beskrivna rättsfall.

Att byta arbetslöshetskassa flera gånger under en månad är inte möjligt enligt svensk rätt, eftersom inträdet enligt denna sker den första dagen i den kalendermånad när ansökan om medlemskap gjordes. En gränsarbetare bosatt i Sverige kan därmed inte gå ur den svenska arbetslöshetskassan under enstaka dagar av arbete i Danmark, utan måste vara medlem i och betala avgift till både en svensk och en dansk arbetslöshetskassa.

Kommittén menar att det är problematiskt med frekventa inträden i och utträden ur en arbetslöshetskassa, både för den enskilde och för dem som administrerar försäkringen. Det kan också medföra kostnader för den enskilde i form av dubbelt medlemskap.

Dagens svenska arbetslöshetsförsäkring baseras i många avseenden på kalendermånader. Exempel på detta är medlems- och arbetsvillkoren samt försäkringens finansiering. Möjligheten att betala för medlemskap för del av kalendermånad och att öppna för återbetalning vid medlemskap i två länders försäkringar skulle innebära stora ingrepp i försäkringens regelverk och kräva ändring av arbetslöshetskassornas stadgar.

Kommittén bedömer att detta problem inte kan lösas ensidigt av Sverige. Regeringen bör verka för att gränshindret undanröjs, lämpligen inom ramen för Gränshindersforums arbete.

III) Den som bor och är deltidsarbetslös i Sverige samt deltidsarbetar i ett annat nordiskt land

När en i Sverige bosatt person är deltidsarbetslös i Sverige och samtidigt deltidsarbetar i Danmark är det viktigt att skilja på hur situationen såg ut innan deltidsarbetslösheten. I det första fallet arbetade personen först heltid i Danmark, för att sedan endast arbeta deltid i Danmark och vara deltidsarbetslös resterande tid. Då följer det av EU/EES:s regelverk att personen ska ställa sig till arbetsgivarens eller arbetsförmedlingens förfogande i arbetslandet (Danmark) och få förmåner i enlighet med dansk lagstiftning. Trots att gränsarbetaren bor i Sverige måste då han eller hon ha varit medlem i en dansk arbetslöshetskassa under sin tid av arbete i Danmark för att få rätt till inkomstrelaterad ersättning.

I det andra fallet var personen först helt arbetslös och uppbar arbetslöshetsersättning i Sverige, för att därefter påbörja ett deltidsarbete i Danmark och fortfarande vara i behov av arbetslöshetsersättning för resterande tid. Personen har som bosatt och arbetslös i Sverige varit omfattad av svensk lagstiftning, men när arbetet i Danmark påbörjas gäller arbetslandets lagstiftning. EU/EES:s regelverk är i detta sammanhang inte helt tydligt. Lagvalsbestämmelserna pekar å ena sidan ut arbetslandets (Danmarks) lagstiftning, men å andra sidan lagstiftningen i det land som personen får arbetslöshetsersättning ifrån (Sverige) eftersom en person som får kontanterersättning, t.ex. arbetslöshetsersättning, i ett land anses arbeta i det landet. I detta fall pekar lagvalsbestämmelserna ut bosättningslandets (Sveriges) sociala trygghetssystem som tillämpligt. När det gäller arbetslöshetsförmåner bör, enligt Administrativa kommissionens (AK:s) vägledning och rekommendation i en situation som denna, länderna komma överens om att bosättningslandets lagstiftning ska fortsätta att gälla.

De administrativa rutinerna för ärenden av denna typ tycks inte fungera tillfredsställande. Problemen avser såväl kunskapsfrågor som bristande kommunikation. Brister i informationsutbytet tenderar att uppstå både mellan berörda parter mellan länderna och inom Sverige. Sammantaget är det svårt för gränsarbetaren att veta i

vilket lands arbetslöshetskassa han eller hon bör vara medlem. Det är även svårt för berörda myndigheter och institutioner att lämna korrekt information till den enskilde.

Ett annat problem som kan uppstå om den svenska lagstiftningen är tillämplig oavsett om arbetet utförs i Sverige eller annat land, är att arbetsgivaren i Danmark måste betala svensk arbetsgivaravgift. Eftersom den svenska arbetsgivaravgiften är högre än den danska (och den norska), finns det en uppenbar risk att danska (och norska) arbetsgivare avstår från att anställa personer som bor i Sverige och som arbetar, eller anses arbeta, i både Sverige och Danmark (eller Norge) samtidigt.

Kommittén bedömer att regelverket även i detta fall är förhållandevis tydligt, om än komplicerat. Regelverket är av flera skäl, bl.a. bristande informationsutbyte, svårt att tillämpa och det är svårt för den enskilde gränsarbetaren av veta vad som gäller. Det är kommitténs bedömning att informationen, de administrativa rutinerna och samverkan mellan berörda aktörer behöver förbättras. Det är också viktigt att myndigheter och andra aktörer har en god kunskap om regler och rekommendationer. I första hand bör de involverade myndigheterna och arbetslöshetskassorna på eget initiativ upp- och utveckla tydliga administrativa rutiner och en god samverkan. I andra hand bör regeringen ge lämplig myndighet i uppdrag att, i samråd med berörda aktörer, åstadkomma detta.

Det är slutligen önskvärt att det gränshinder som uppstår i och med att de nordiska länderna har olika nivå på socialavgifterna får sin lösning. Den svenska regeringen bör verka för att gränshindret löses gemensamt med de andra nordiska länderna genom en överenskommelse som gör att den enskilde individens rörlighet inte påverkas negativt.

IV) Den som bor i Sverige och är anställd per timme eller som uppdragstagare i bemanningsföretag i ett annat nordiskt land

Danmark och Sverige har olika syn på begreppen och konsekvenserna av att vara anställd per timme och att vara uppdragstagare i bemanningsföretag. De danska arbetslöshetskassorna menar att anställningen upphör efter varje arbetstillfälle som timanställd eller efter varje uppdrag hos en kund som uppdragstagare i ett bemanningsföretag. Eftersom den sökande därmed anses fullt arbetslös, menar de danska arbetslöshetskassorna att arbetslöshetsförmåner ska sökas i

bosättningslandet (Sverige). För att kunna få inkomstrelaterad ersättning måste då den arbetslöse vara medlem i en svensk arbetslöshetskassa. De svenska arbetslöshetskassorna menar däremot att så länge den anställde fortfarande har en anknytning till dansk arbetsgivare, antingen som timanställd eller i ett bemanningsföretag, är han eller hon periodvis arbetslös. Därmed ska gränsarbetaren ställa sig till arbetsgivarens eller arbetsförmedlingens förfogande i arbetslandet (Danmark).

Kommittén anser att detta gränshinder lämpligen diskuteras inom ramen för Gränshindersforums arbete eller i EU:s Administrativa kommission (AK). Regeringen bör aktivt arbeta för att förtydliga tillämpningen av samordningsreglerna när det gäller personer som är anställda per timme eller är uppdragstagare i bemanningsföretag.

Otillräcklig information från Norge då personen haft arbetsavklaringspeng

Den som söker arbetslöshetsersättning i Sverige efter arbete i Norge kan för att få rätt till ersättning behöva tillgodoräkna sig arbetad och försäkrad tid i Norge, enligt sammanläggningsprincipen. Detta intygas i formulär som skickas mellan institutionerna i länderna. I Norge tillgodoräknas i princip perioder med ersättning (såsom sjukpenning, arbetslöshetsersättning och föräldrapenning) vid bedömning av rätt till dagpenning. En period med arbetsavklaringspeng ger inte rätt till dagpenning och Norge redovisar därför inte denna i intyget. Konsekvensen av att Norge inte redovisar arbetsavklaringsperioder som försäkrad tid är att en person som därefter blir arbetslös och söker ersättning från en svensk arbetslöshetskassa inte kan tillgodoräkna tiden vid bedömning av rätt till ersättning.

Kommittén menar att om ersättningen enligt norsk lagstiftning inte är att anse som en period under arbetslöshetsförsäkringen kan Sverige inte kräva av Norge att redovisa den som sådan. Utgångspunkten bör vara att all nödvändig information i första hand utbyts inom ramen för det s.k. EESSI-systemet (Electronic Exchange of Social Security Information) som ska vara i bruk 1 maj 2012. I andra hand bör den svenska arbetslöshetskassan kunna inhämta denna uppgift på annat sätt av berörd myndighet eller få den direkt av den försäkrade.

Gränshinder som bedöms möjliga att lösa genom rättslig reglering

I dessa fall beror gränshindren på den svenska rättsliga regleringen och de bedöms kunna åtgärdas genom ändringar i lag eller förordning.

Hinder att bli medlem i en arbetslöshetskassa efter 64 års ålder

Enligt lagen (1997:239) om arbetslöshetskassor, LAK, kan inte den som har fyllt 64 år bli medlem i en arbetslöshetskassa. Detta kan leda till problem för gränsarbetare. Enligt sammanläggningsprincipen ska en helt arbetslös gränsarbetare som är bosatt i Sverige kunna tillgodoräkna sig tid som försäkrad i en annan medlemsstat som om den skett i Sverige. För att få rätt till inkomstrelaterad ersättning i Sverige förutsätts medlemskap i svensk arbetslöshetskassa. Om personen har fyllt 64 år kan han eller hon inte bli medlem och blir då utan den inkomstrelaterade ersättningen.

För att undanröja gränshindret föreslår kommittén en ändring i LAK som innebär att den som har rätt att tillgodoräkna sig ersättningsperioder från annan medlemsstat ska ha rätt att bli medlem i en arbetslöshetskassa senast vid månadsskiftet före den månad när han eller hon fyller 65 år.

Kortare avbrott i medlemskap i arbetslöshetskassa förhindrar ersättning enligt inkomstbortfallsförsäkringen

För att erhålla arbetslöshetsersättning enligt inkomstbortfallsförsäkringen krävs bl.a. minst tolv månaders medlemskap i en arbetslöshetskassa enligt lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring, ALF. Bestämmelsen har i praxis tolkats så att tolv månaders medlemskap ska avse en sammanhängande period om tolv månader. Enligt sammanläggningsprincipen har en helt arbetslös gränsarbetare rätt att tillgodoräkna sig tid som försäkrad i annan medlemsstat som om den skett i Sverige. För att erhålla inkomstbortfallsförsäkring från den svenska arbetslöshetsförsäkringen krävs medlemskap i en svensk arbetslöshetskassa. Problem kan uppstå vid övergången från arbetslandets arbetslöshetsförsäkring till bosättningslandets arbetslöshetsförsäkring. Av LAK framgår att när medlemskap i arbetslöshetskassan beviljas anses inträde i arbetslöshetskassan ha skett

första dagen i den kalendermånad när ansökan om medlemskap gjordes. Om en person går ur en utländsk arbetslöshetskassa i slutet av en månad och inte direkt ansöker om medlemskap i en svensk arbetslöshetskassa utan väntar några dagar, kan ett avbrott i den pågående perioden uppkomma. Det leder i sin tur till att personen inte uppfyller medlemsvillkoret enligt svensk lagstiftning och han eller hon kan då enbart få ersättning enligt grundförsäkringen.

För att undanröja gränshindret föreslår kommittén att de som har arbetat i en annan medlemsstat inom EU/EES får längre tid på sig att ansöka om medlemskap i en svensk arbetslöshetskassa än den tid som gäller enligt den nuvarande bestämmelsen i LAK. För dessa personer ska, när det behövs för att undvika avbrott, inträdet i stället anses ha skett första dagen i månaden före den kalendermånad när ansökan om medlemskap görs. Sker övergången under en och samma månad bör dock huvudregeln fortsatt gälla.

Bristande försäkringsskydd vid arbetslivsinriktad rehabilitering

Arbetslivsinriktad rehabilitering definieras i EU/EES-reglerna som en vårdförmån och som huvudregel gäller att vårdförmåner ska tillhandahållas i bosättningslandet. Om en gränsarbetare blir sjuk ska arbetslandet ansvara för ersättningen till personen som inte kan arbeta på grund av sjukdom och bosättningslandet ansvara för den arbetslivsinriktade rehabiliteringen.

Den som deltar i arbetslivsinriktad rehabilitering kan förorsaka skada för anordnaren av rehabiliteringen. Om den som deltar i arbetslivsinriktad rehabilitering i Sverige inte får ersättning enligt socialförsäkringsbalken, får den som anordnar arbetslivsinriktad rehabilitering inte rätt till ersättning av allmänna medel när en deltagare förorsakar skada.

Detta innebär att den som bor i Sverige, arbetar i en annan medlemsstat och uppbär kontantförmån från arbetslandet vid sjukdom men genomgår vårdförmån, dvs. arbetslivsinriktad rehabilitering, i Sverige, har ett sämre skydd. Denne ska nämligen själv ta ansvar för skada som han eller hon förorsakar under den arbetslivsinriktade rehabiliteringen, vilket kan leda till att personen avstår från åtgärden. Det kan även innebära att den som anordnar rehabilitering i Sverige inte vill ta risken att bli utan ersättning vid uppkommen skada och därför avstår från att anordna rehabilitering.

För att undanröja gränshindret föreslår kommittén att rätten till ersättning av allmänna medel enligt förordning (1980:631) om ersättning av allmänna medel för skada orsakad av deltagare i arbetsmarknadspolitiskt program eller arbetslivsinriktad rehabilitering m.m. utvidgas att gälla även för den som deltar i arbetslivsinriktad rehabilitering och uppbär ersättning enligt annan medlemsstats regler med stöd av förordning 883/2004.

Hinder för personer som återinträder i vissa arbetsmarknadspolitiska program att bibehålla nivån i aktivitetsstödet på grund av svårigheter att åter bli medlem i en svensk arbetslöshetskassa efter arbete utomlands

Detta gränshinder gäller framför allt personer som har deltagit i jobb- och utvecklingsgarantin, men även dem som deltagit i jobbgarantin för ungdomar och som haft ett kortare arbete i ett annat land. När arbetet upphör finns en rätt till återinträde i garantin. Det finns då en risk att deras ersättningsnivå i aktivitetsstödet påverkas, eftersom de kan få problem med att åter bli medlemmar i den svenska arbetslöshetskassa som de lämnade när de började arbeta i det andra landet.

Kommittén föreslår att befintligt regelverk görs tydligare så att det framgår att bibehållet medlemskap är en förutsättning för att få aktivitetsstöd på samma nivå som om det arbetsmarknadspolitiska programmet inte hade lämnats.

Gränshinder på grund av andra länders rättsliga reglering och tillämpning

I de fall gränshindret beror av ett annat lands rättsliga reglering och tillämpning har kommittén inga möjligheter att lämna några förslag, men anser det ändå viktigt att lyfta fram gränshindren och ge sin syn på dem. Finland har exempelvis en undantagsregel för rätt till sjukpenning för den som inte är permanent bosatt i landet och som innebär att ett anställningsbevis måste uppvisas för att arbetstagaren ska omfattas av sjukförsäkringen under arbete i Finland. För personer bosatta i Finland är arbetsvillkoret tre månader. Detta strider mot principen om likabehandling och bör därför lyftas av

den svenska regeringen i EU/EES för att få Finland och andra länders syn på undantagsregeln.

I Norge finns en regel som kräver att en helt arbetslös person som söker arbetslöshetsersättning i Norge måste bo och uppehålla sig i landet för att vara ersättningsberättigad. I EU/EES-reglerna finns en bestämmelse om att en helt arbetslös person som har arbetat i en medlemsstat och är bosatt i ett annan medlemsstat dit personen återvänder mindre ofta än en gång i veckan (s.k. oäkta gränsarbetare) har rätt att ansöka om arbetslöshetsersättning i före detta arbetslandet. Det pågår i norskt domstolsväsende en tvist om huruvida det norska kravet är förenligt med de regler Norge har att följa under EES-avtalet. Regeringen bör noga följa domstolstvisterna i Norge och beroende på utfall överväga att föra frågan vidare till EFTA:s övervakningsorgan ESA.

Ett annat hinder handlar om svårigheter med att få arbetslöshetsersättning i Norge vid deltidssjukskrivning. Den som bor i Sverige, är heltidsanställd i Norge och blir deltidssjukskriven ska få sjukpenning utbetald i Norge eftersom arbetslandets lagstiftning ska tillämpas enligt principen om ett lands lagstiftning. Om anställningen i Norge sedan upphör under sjukskrivningen betalar Norges arbets- och velferdsförvaltning (NAV) inte ut arbetslöshetsersättning för den del av tiden som personen är frisk. Personen kan heller inte få arbetslöshetsersättning från Sverige eftersom han eller hon fortsätter att få norsk sjukpenning och därigenom omfattas av norsk lagstiftning. Kommitténs bedömning är att en person som är bosatt i Sverige som arbetar i Norge, blir deltidssjukskriven och därefter (under pågående sjukskrivning) blir arbetslös omfattas vid arbetslöshetens inträde av arbetslandets, dvs. norsk, lagstiftning med stöd av förordning 883/2004. Han eller hon bör därför även erhålla arbetslöshetsersättning från Norge. Gränshindret kan endast lösas genom information om tillämpning av förordningens regler och en möjlig väg är att regeringen tar upp frågan i Nordiska rådet.

5. Arbetslöshetsförsäkringen i de nordiska länderna

I det femte kapitlet beskrivs kortfattat arbetslöshetsförsäkringen i Sverige och våra nordiska grannländer Danmark, Norge, Finland och Island.

6. Sjukförsäkringen i de nordiska länderna

I det sjätte kapitlet beskrivs kortfattat sjukförsäkringen i Sverige och våra nordiska grannländer Danmark, Norge, Finland och Island.

7. Konsekvensanalyser

Den övergripande bedömningen är att konsekvenserna av kommitténs förslag är av liten omfattning, eftersom de berör en mycket begränsad grupp på den svenska arbetsmarknaden. I den ringa mån kommitténs förslag har konsekvenser för olika samhällsgrupper eller samhällsorgan handlar det om jämställdhets- och sysselsättningsaspekter samt administrativa konsekvenser för arbetslöshetskassorna och Försäkringskassan. Ur övriga perspektiv bedömer kommittén att förslagen inte har någon effekt.

